

Meninger

Innsamlingsaksjonen 2023

📍 Borte var den ville Grand Prix-stemningen som ellers har preget NRKs sendinger av TV-aksjonen, skriver artikkelforfatteren. Her er programlederne Adelina Ibishi og Tarjei Strøm under årets sending. Foto: Skjermdump fra årets TV-aksjon, NRK

Debatt

Anne Håskoll-Haugen
Sosialantropolog og frilansjournalist

For første gang fikk vi en TV-innsamling kjemisk renset for «hvite frelsere»

TV-aksjonen 2023 er en aksjon for historiebøkene. Rekordbeløp på 273 millioner innsamlede kroner er én ting. Men grunnen til at aksjonen bør huskes, er denne: En TV-sending kjemisk fri for «hvite frelsere» og den pinlige kombinasjon av konfetti, komikk og menneskers lidelse.

Utdatert verdensbilde. I bistandsbransjen har det lenge foregått en heftig debatt og bevisstgjøring rundt begrepet «white saviours». En kritisk beskrivelse av en hvit/vestlig person som tar på seg oppgaven å skulle løse sosialøkonomiske problemer i fattige land. Ofte med seg selv som en slags selvpromoterende frontfigur. «Frelseren» har en bevisst eller ubevisst holdning om at hvite vet best hvordan problemer skal løses.

Flere store internasjonale innsamlingskampanjer, for eksempel Red Nose Day i Storbritannia, har for lengst erklært at de aldri mer skal bruke «white saviours» for å samle inn penger. Men NRKs sending og TV 2s-artistgalla har tvert i mot uttalt at de

ikke vil love noe lignende. I en Dagsnytt 18-debatt for to år siden antydte den gang underholdningsdirektøren i NRK, Charlo Halvorsen, at det bare er summen samlet inn, ikke formen på innsamlingen, som betyr noe.

Det er en pinlig utdatert holdning. Historiker Terje Tvedt skrev allerede i 2008 at NRKs TV-sending har skapt mektige og for-dummende stereotyper. Fremstillingen av oss som dem som redder de fattige fra elendigheten, «skaper og opprettholder historisk bestemte og dype kulturelle konstruksjoner av verden».

Kjendisens følelsesliv. Men troen på at kjendiser er nødvendig for å få penger i kassen, har vært sterk. Derfor har NRK år etter år (med unntak av under pandemien) sendt musikere, bloggere og komikere til fattige land for, merkelig nok, å ta rollen som utenriksreportere. Resultatet er kjendiser som gråter i mikrofonen og huffer seg over hvor vondt det er at folk lever så sørgelige liv. Det er kjendisens følelser som er sentrum - ikke menneskene aksjonen har forsøkt å hjelpe.

Til tross for noen kritiske kommentarer i pressen, og ikke minst organisasjonens egen misnøye med NRKs konfetti-sirkus på TV, har NRK vært helt døve for kritikken. Inntil nå.

Saklige intervjuer. For sendingen søndag 22. oktober var noe ganske annet enn det vi har sett tidligere. En hel sending kjemisk fri for «white saviours» som sto i veien for de menneskene dette skulle handle om.

I innslaget fra Ukraina hadde NRK brukt lokale journalister til å intervju barn på skoler og i bomberom. Barna fikk fortelle sin egen historie på sitt eget språk (med undertekster). Ingen kjendis som «oversatte» virkeligheten for dem. Ingen kjendiser som gråt og huffet seg eller laget gøy og moro ut av de hjelpetrengende. Ingen nedverdiggende spørsmål eller kommentarer om «stakkars deg, for et forferdelig liv du lever».

I Sør-Sudan fikk Redd Barnas egen lokale koordinator selv fortelle om arbeidet de gjorde der. I flyktningleiren Cox Bazar i Bangladesh fikk vi følge en ung jente, helt uten en kjendis på slep. Og i Syria fikk en ung jente filme seg selv, og vi ble med inn i hverdagen på hennes egne premisser.

Borte var den ville Grand Prix-stemningen som ellers har preget showet, borte var den svære sceneriggen med storskjermer og kulisser, borte var konfettibomber og jubel, borte var komikerne som tøyset bort budskapet, borte var mengden elleville (og sikkert kostbare!) stunts, og borte var den evig lange rekken av glamorøse musikere. Litt underholdning var det, men lite, og i en helt annen modus enn det vi er vant til.

I stedet fikk vi to nedtonede programledere som presenterte oss for hva pengene skulle gå til, gjennom saklige (men ikke så kritiske) intervjuer med organisasjonens ansatte.

Resultatet på innsamlingsdagen taler for seg selv: ny rekord på over 273 millioner kroner. Vi trenger altså ikke konfetti og gråtende kjendiser for å bry oss om mennesker som lever i krig eller fattigdom. NRKs «white saviour»-retorikk har lenge trengt noen «black saviours» til å redde seg fra sitt eget utdaterte verdensbilde - og det fikk de. Endelig.

Anne Håskoll-Haugen er sosialantropolog og frilansjournalist og har skrevet en rekke kritiske kommentarer om TV-aksjonen.

Kultur for barn

Drømmen om en tregere barndom

Jeg har kommet over skuffelsen som oppsto da barna mine avsto tilbudet om å fullføre en episode av «Flukten fra dyreskogen». Den spenningsfylte barne-TV-favoritten, med den legendariske introen, ble for kjedelig for mine små. Det gikk rett og slett for sakte. For har man sett en episode med «Paw Patrol», frister ikke støvete klassikere fra forrige årtusen.

Alt går så fort i våre dager, sa Odd Børretzen for snart 30 år siden. Det går fortere i dag. Og siden det tilsynelatende går fortere og fortere, lurer jeg på: Når går det fort nok? Og kan det på et tidspunkt gå for fort? Kan det være en fare for at barna som vokser opp i dag, og som blir bombardert med mangfoldige typer stimuli, ikke blir gitt muligheten til å oppleve livets ro? At de aldri lærer å kjede seg. Se ut i luften. Finne på noe. Eller ikke vite hva de skal finne på?

Ikke bare går barndommen fortere. Den er også blitt kulere. Selv om dette på mange måter høres forlokkende ut, er jeg redd for at kulere også kan bety kaldere. Varmen og roen fra «Teddybjørnens vise» er i våre dager byttet ut med raske rytmer og flåsete fraser i «Badebussen» à la Kjartan Lauritzen og DJ MØMØ.

Jeg er kanskje litt traust når jeg ikke omfavner denne slageren. Men med tanke på at den kunne sklidd rett inn på en rølpete russefest, mener jeg det er betimelig å spørre hvorvidt vi bør la slikt fengende fjas få prege kulturen til barna våre.

Jeg synes det er trist om Alf Prøysens viser og Anne Cath. Vestlys barnebøker blir fullstendig danket ut av partylåter og skjermer fulle av spektakkel og actionpreget stimuli. Og selv om nostalgien kan spille meg et puss, er jeg redd vi i økende omfang står i fare for å frata barna våre den lune atmosfæren som ikke lar seg finne i dagens kjas og mas. Er en hipp og kul barndom egentlig verdt prisen?

Kanskje er jeg litt gammeldags og mosegrodd som gidder å bruke tid og krefter på å henge meg opp i detaljer ved dagens popkultur. Kanskje er jeg også blendet av nostalgiske skylapper når jeg mimrer tilbake til en tregere barndom.

Like fullt vil jeg frimodig oppfordre alle til å tenke nøye gjennom hva vi serverer de små. Ikke til munnen eller magen, men til øynene, ørene og hjertet. For som knekkebrødprodusenten Wasa har sagt: Du blir hva du spiser.

Ole Christian Vedvik

Lærer og barnefar